

УДК 785.74:780.614.33Рев

Walentyna Kuzyk
(Kijów)

**KWARTET SMYCZKOWY LEWKA REWUCKIEGO:
PREMIERA NOWOODNALEZIONEGO UTWORU**

У статті йдеться про віднайдення В. Кузык чернеток Струнного квартету Л. Ревуцького, написаного 1920 року в м. Прилуках, реконструкцію партитури композитором В. Польовою та виконання твору.

Ключові слова: Л. Ревуцький, В. Польова, В. Кузык, Струнний квартет, українська музика.

В статье сообщается о найденных В. Кузык черновиках Струнного квартета Л. Ревуцкого, написанного в 1920 году в г. Прилуки, реконструкцию партитуры композитором В. Полевой и исполнении сочинения.

Ключевые слова: Л. Ревуцкий, В. Полевая, В. Кузык, Струнный квартет, украинская музыка.

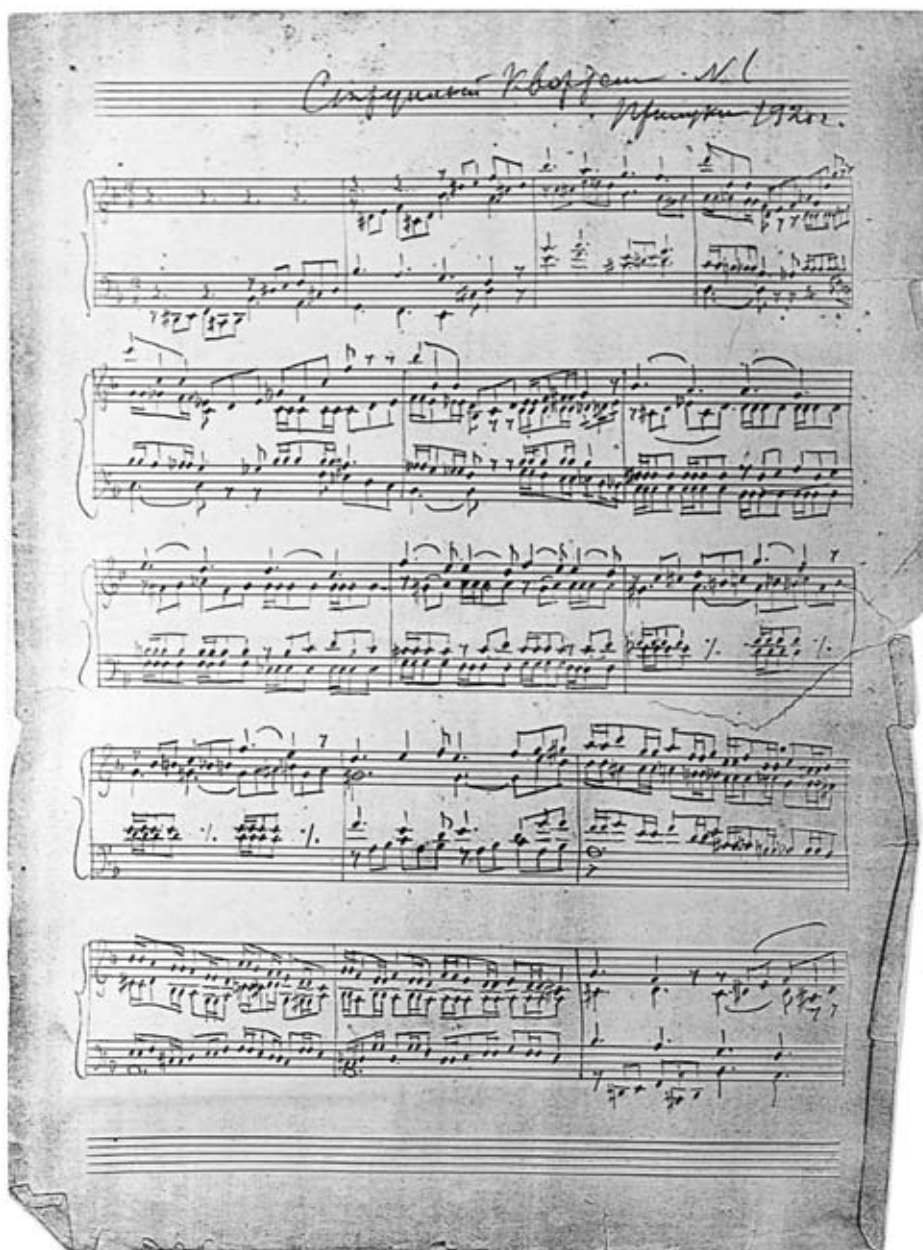
The article is devoted to the finding by V. Kuzyk the rough copies of Stringed Quartet by L. Revutskyi, written in 1920 in Pryluki, reconstruction of the score by the composer V. Poliova and the execution of work.

Keywords: L. Revutskyi, V. Poliova, V. Kuzyk, String Quartet, Ukrainian music.

W twórczości kompozytora Lewka Rewuckiego, opublikowanej w 10 tomach do 100-rocznicy urodzin artysty (1989), Kwartet smyczkowy nie podano. W 1925 roku w autobiografii kompozytor nie wspomina o pracy nad Kwartetem smyczkowym [3, s. 98]. Następnego 1926 roku magazyn *Nowa Sztuka* raportuje: «L. Rewucki teraz pisze symfonię i kwartet na ukraińskie temy» [2, s. 18]. A 1927 roku magazyn *Muzyka* informuje czytelników o powstałym w styczniu 1926 roku wykonaniu kwartetem Kijowskiego oddziału Towarzystwa Muzycznego im. N. D. Leontowicza w składzie: A. Gdjeszynski (I skrzypce), R. Rybczak (II skrzypce), A. Grabowski (altówka) i I. Kuszakowa (wiolonczelę i upoważniona kwartetu), i prowadzone nim w marcu zamknięty koncert dla prezydium Towarzystwa [1, s. 44]. W ten czas zabrzmiały kwartety E. Griega, L. Betchowena i L. Rewuckiego (bardzo dobra kompania dla młodego ukraińskiego kompozytora!). Nowoutworzona grupa była chwalona i zdobyła prawo do koncertnego życia, a dla mnie ta wiadomość oznacza, że L. Rewuckim została napisana partytura z trzech części, które następnie zniknęły. Ale to nie jest mała miniatura, zostawiłaby po sobie ślady. Pracując nad odręcznym archiwum kompozytora-klasyka, który dał mi w roku 2005 do przechowywania Eugen Lwowicz – syn artysty – w listopadzie 2011 roku znalazłam szorstkie notatki kwartetu smyczkowego z napisem autora «№ 1, Pryłuki, 1920».

Z biograficznych notatek artysty wiemy, że w 1920 roku istniał w Pryłukach kwartet kameralny, który brał udział w koncertach Pryłuckiego oddziału Towarzystwa Muzycznego im. N. D. Leontowicza, w aktywie którego był i młody Lewko Nikolajewicz. Wiemy, że kierownik Pryłuckiego Choru Oleksa Farba (represowany w 1930-ch) był dobrym skrzypkiem i grał pierwsze skrzypce w kwartetach L. Betchowena. Dziś osoby starsze, mieszkańcy Pryłuk pamiętają, że słyszali o zespole kameralnym miasta, ale nazwiska muzyków, niestety, nie pamiętają. Prawdopodobnie byli to nauczyciele lub studenci gimnazjum, którzy kiedyś zorganizowali małą orkiestrę symfoniczną, chór i zespół dramatyczny.

Notny tekst trzech części Kwartetu był przedstawiony różnicowo: 1 część w formie klawira nie była pełna – do reprzyzy formy; Część 2 – fragment partytury ekspozycji (zarówno napisane ołówkiem); Część 3 – również partytura z pełnym wynikiem materiału (napisane atramentem). Krawędzie arkuszy finału pozatyrane, oczywiście przewrócili stronę w trakcie gry. Być może robocze notatki pierwszych części sięgają czasów studentckich autora.

**Autograf
L. Rewuckiego.
Pierwsza strona
Kwartetu.
1920.**

Robocze notatki Kwartetu Rewuckiego dałam utalentowanej kompozytorce Victorii Polio-wij (jednej z pierwszych laureatek Nagrody Rewuckiego). Ona dokładnie zbadała materiał muzyczny, a w grudniu 2011 – styczniu 2012 dokonała rekonstrukcji notnego tekstu.

U większości znanych artystów muzyka jest autobiograficzną, opowiada o doświadczeniach artysty. 1919 rok był dla Rewuckiego napełniony bardzo niepokojącymi wydarzeniami: w czerwcu w trudnych warunkach rodzi się syn, rodzina przetrwała naskok bandytów, w lipcu kompozytor jako «osoba pochodzenia nieproletarskiego» został aresztowany przez CZK (KGB) i skazany na śmierć... Kompozytorskie refleksje na temat wydarzeń wyraźnie można usłyszeć w muzyce Kwartetu.

Część 1 – *Allegro*. Główne ziarno tematyczne – symboliczna figura *Ukrzyżowanie*, na podstawie niżkowej intonemy obniżonej kwarty. Muzyka uosabia bolesne doświadczenie na temat sensu życia.

Część 2 – *Andante espressivo*. Bliska do intonacji dumy stroficznej struktury, ona zaczyna się krzykiem-lamentowaniem (ukr. *zapłaczka*) z typową alterowaną melizmatyką (*żałoszcza-*

my”). W części środkowej słyszeć kozacką piosenkę *Oh chmielu, mój chmielu*”, która wywołuje skojarzenia historyczne z obrazem Bohdana Chmiela (Chmielnickiego).

Część 3 – *Allegro vivace* – *agresywne* scherzo, gdzie za bazę tematyczną służy melodia drapieżnej piosenki *W murowanej piwnicy*, wspólnej w tych dniach dla objętości całej Europy. W środku trzech części formy – intonacja jęku, gorzkiej rozpacz.

Po raz pierwszy został wykonany final kwartetu (3 c.) młodymi muzykami – studentami Kijowskiego Instytutu Muzyki im. R. Gliera – w Bibliotece Narodowej Ukrainy im. W. Wernadskiego w czasie przekazywania odręcznego archiwum kompozytora (w którym również był rękopis Kwartetu) do fondu biblioteki, 17 lutego 2012, a następnie – 6 marca w Kijowskiej organizacji Związku Narodowego Kompozytorów Ukrainy podczas wręczenia nagrody L. Rewuckiego młodemu artyście-klarnciscie Alekseju Bojko.

Premiera wszystkich części Kwartetu odbyła się 5 grudnia 2012 roku w Sali Kolumnowej im. N. Łysenki Filharmonii Narodowej Ukrainy w koncercie z cyklu *Elitne wieczory muzyki kameralnej Eugenii Basalajewoj* – XXII koncert *Dobroczynność i kultura muzyczna Ukrainy. Toczenie stron*. Jest to naturalne, gdyż L. Rewucki był częścią klastyry artystów i dobrodziejów, którzy przez lata nadawali anonimowo dodatkowe stypendium nie tylko wielu z jego uczniów i studentów, ale i licznym uczniom innych nauczycieli konserwatoriumów Kijowa i Odessa.

Utwor wykonano: I skrzypce – laureat międzynarodowych konkursów Światosław Semchuk, II skrzypce – laureatka konkursów międzynarodowych Aleksandra Strocak, altówkę – laureat Nagrody im. L. Rewuckiego i konkursów międzynarodowych Andrej Tuczapec, wiolonczela – laureat Międzynarodowego Konkursu Muzycznego im. M. Łysenki Artem Połudennyj.

Na żądanie osobiste prof M. Bialika – głębokiego eksperty muzyki Rewuckiego, Honorowego Artysty Rosji i Czczonego Kultury Polskiej, który obecnie mieszka w Niemczech, – wysłałem mu CD Kwartetu (nagrywanie w czasie koncertu wykonał Mikołaj Kuzyk). Wkrótce otrzymałam od Michaela Grygorowicza e-mail: «Droga Walentyna, jestem bardzo wdzięczny Ci i Twojemu mężu za cenne CD. Przykro mi, że odpowiadam ze spóźnieniem. Gdy pakiet przybył, byłem w szpitalu, ale, na szczęście, kiedy wróciłem, udało się go uzyskać (tutaj na Poczcie przechowują pakiety tylko tydzień). Kwartet słuchałem wiele razy, i za każdym razem z coraz większą emocją i zainteresowaniem. Szczególnie, oczywiście, przechwytuje druga część, jest pełna takiego smutku blisko rozpacz! Jesteś zdecydowanie prawa, twierdząc, że w muzyce panuje nastrój dotkliwego cierpienia, z którym spotkał się autor. Ale nie mniej imponującym jest fakt, że nawet najostrejszy ból nie jest w stanie złamać swoisty pogląd na świat Rewuckiego, on pragnie harmonii i piękna. To jest naprawdę piękna muzyka! To było bardzo interesujące dla mnie, aby poczuć, że już tak wcześnie urodzony pod wpływem rosyjskiej tradycji muzycznej utwor jest w pełni ukraiński, i to w zasadzie przejawia się – i to nie tylko w drugiej części, w której stosunki z intonacją Dumy niezaprzeczalne, nie tylko w trzeciej części charakterystycznej, w której połączenie z folklorem jest cytatowe, ale i na początku pierwszej. W ośpiewaniu kwinty, moim zdaniem, również jest obecne coś z Dumy. Należy powiedzieć, w tej temie, że scharakteryzowano jako temę *Ukrzyżowanie*, słyszałem relacje ze znanych monogram muzycznych: *BACH* i wiele później *DEsCH* (Szostakowicz).

Wictoria Poliowa uczuła duch jej poprzednika i wykonała wyzwanie, jak na mój gust, bardzo dostojnie: smukła forma, żadnych szwów, stylistycznych niezgodności. Jednak tutaj ta cecha Lewa Nikołajewicza jako bardzo młodego kompozytora zaczyna tworzyć: kwadrat strukturalny w pierwszej części (jeśli jest *A*, to powinno być – i *B*) może być opracowany w rozwoju, śmiało. I grali utwor, jak sądzę, bardzo dobrze. Więc, droga Walentyna, powinna czuć dumę i radość po dokonaniu ważnego odkrycia. Szczerze gratuluję!.. Miałem korespondencję z prezesem ZNKU Ihorem Szczerbakowym. Zaprasza mnie do jednego z festiwali. Kto wie, może kiedyś i uda się? Chciałbym odwiedzić jeszcze raz Ojczyźnie...».

Dziś Kwartet smyczkowy Rewuckiego grają w Kijowie w klasie muzyki kameralnej Instytutu Muzyki im. R. Gliera i Narodowej Akademii Muzyki Ukrainy im. P. Czajkowskie-

**Otwarcie pamiątkowej płyty D. i L. Rewuckich w Pryłuckiej gimnazjum:
O. Wasiuta, W. Kuzyk, W. Rewucki (syn D. Rewuckiego), W. Rewucka (jego
małżonka), E. Rewucki (syn L. Rewuckiego). 1997.**

go, nim interesują się znani wykonawcy. A muzycy Czernigowskiego College im. L. Rewuckiego przetłumaczyli partyturę najwyższej imponującej drugiej części *Andante espressivo* dla smyczkowej orkiestry kameralnej i zawsze grają w swoich programach koncertowych.

Oczywiście, to była Boża Opatrzność, żeby kompozytorski los Rewuckiego był zjawiskiem wyjątkowym w historii światowej muzyki. Zamiast ostatniego późnego okresu twórczości, gdy spod pióra artysty powinno kontynuować imponujące dojrzałe dzieła, Lew Nikołajewicz, ze względu na obiektywne okoliczności, miał dziesięciolecia do czynienia z rekonstrukcją, często z pamięci, jego poprzednich najważniejszych dzieł. Co ciekawe, taki *okres rekonstrukcyjny* trwa dalej, gdyż Mistrz odszedł do górnego świata. W 2012 roku została zrekonstruowana partytura Kwartetu smyczkowego, o który właśnie mowa, 2015 – chóru *Serca muzyka* z tekstem N. Woronogo, dedykowanego Łysenkowi. W teczce archiwum N 10 jest kilku szkiców pierwszego koncertu na fortepian i orkiestrę, dedykowanego R. Glierowi, i strony dyrekksionu ewentualnej III Symfonii, partyturę której autor zniszczył, kilka miniatur w szkicach, autor nawet naszkicował kilka serii dodekafonii... Być może to kiedyś przyjdzie czas, kiedy kompozytor-entuzjastą nowej generacji, z miłości do muzyki i osobowości Lewka Rewuckiego, zachce twórczo przemyśleć te notatki, a tym samym wyrazić hołd utalentowanemu artyście niepokojącego okresu Ukraińskiego odrodzenia XX wieku. Pamiętajmy prorocze słowa Liny Kostenko: «Nie Czas mija, a mijamy my...». Czas – wieczny, i robi mądro swoją pracę za własnymi, nie za dobrze znanymi nam przepisamy.

1. [niepodpisane]. Квартет Київської філії Музичного Товариства // Музика. – 1927. – № 2.
2. [niepodpisane] Серед українських композиторів // Нове мистецтво. – 1926. – № 24.
3. *Ревуцький Л.* Повне зібрання творів : в 11 т. / упоряд. В. Довженка. – Київ : Музична Україна, 1988. – Т. 11 : Літературна спадщина. – 320 с.

SUMMARY

In the known composer's heritage of L. Revutsky until quite recently no one stringed quartet has been mentioned. However, in 1926 and 1927 the information about the writing and execution of the work appeared in the press. Working up a handwritten archive of the composer-classic, the author of the article in November, 2011 has found a rough copy of the stringed quartet with the author's mark number 1, Pryluky, 1920. Music text of three parts was presented in a different way: the 1st part. – Allegro – is not complete in clavier form – to the reprise of form; the 2nd part. – Andante espressivo – is a score of exposition fragment (both written in pencil); the 3rd part. – Allegro vivace – is also a score with fully set material (written with ink).

Talented composer Viktoriya Poliova (one of the first laureates of L. Revutsky Prize) has carefully studied musical material and in December, 2011 – January, 2012 made a reconstruction of music text.

The final of Quartet (the 3rd part) was first performed by young musicians – students of R. Glier Kyiv Institute of Music in V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine at the transference of written archives of the composer in the Library funds on February, 17, 2012, then on March, 6 in Kyiv organization NUKU at the handing of L. Revutskyi Reward to a young performer-clarinetist O. Boiko. Premiere execution of all parts of the Quartet took place on December, 5, 2012 in the M. Lysenko Column Hall of National Philharmonic in a concert from the cycle *Elite Evenings of Chamber Music of Yevheniya Basalaieva – XXIIInd concert Patronage of Arts and the Musical Culture of Ukraine. Turning the Pages.*

Today Stringed Quartet by Levko Revutskyi is used in the work of chamber classes in R. Glier Kyiv Institute of Music, L. Revutskyi Chernihiv Music College, The Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music, famous performers on stringed instruments of Ukraine became interested in it.

Keywords: L. Revutskyi, V. Poliova, V. Kuzyk, String Quartet, Ukrainian music.